

С. М. Дігтяренко,
2 курс магістратури, спеціальність "Фінанси і кредит",
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

S. Dihtyarenko,
Master's degree, 2 year, "Finance and credit", Taras Shevchenko National University of Kyiv

TENDENCIES OF DEVELOPMENT OF REINSURANCE IN UKRAINE

Узагальнено тенденції розвитку перестрахування в Україні. З'ясовано динаміку перестрахування у нерезидентів, оскільки така практика є поширеною і може мати як позитивний характер, так і негативний вплив на страховий ринок. Надано пропозиції щодо подальшого розвитку перестрахування.

Tendencies of development of reinsurance in Ukraine are generalized. Dynamic of reinsurance by non-residents is shown, because of such practice is widespread and can have both positive character and negative influence on the insurance market. The suggestions of the further development of reinsurance are given.

Ключові слова: перестрахування, цедент, перестраховик, вхідне та вихідне перестрахування, фінансовий інструмент.

Key words: reinsurance, cedant, reinsurer, incoming and outgoing reinsurance, financial instrument.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Нині на страховому ринку України, значення перестрахування складно переоцінити, оскільки для страховика головним завданням є зважений розподіл ризику. При зростаючій конкуренції на страховому ринку компанії необхідно розширювати свої можливості як за видами страхування, так і за обсягами взятих на себе ризиків, але при цьому важливо забезпечити фінансову безпеку і уникнути дестабілізації фінансового стану. При неправильному використанні такого потужного інструменту, перестрахування може перетворитися з допоміжного засобу для підтримки фінансової безпеки у реальну загрозу для стабільного функціонування страхової компанії, ринку страхування і загалом для фінансової системи держави. Зважаючи на значну роль перестрахування, виникає необхідність у постійному моніторингу його основних показників та загальних тенденціях розвитку в Україні.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Значний внесок у вивчення питань щодо розвитку та значення перестрахування здійснили багато дослідників, зокрема: В.Д. Базилевич [2], А.О. Бойко [3], О.М. Залетов [5], О.В. Козьменко, С.С. Осадець [8], Н.В. Ткаченко [10], К.Є. Турбіна [11] та інші.

НЕ ВИРІШЕНІ РАНІШЕ ЧАСТИНИ ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Враховуючи напрацювання вчених у сфері перестрахування, слід зазначити, що нестабільність на страховому ринку України та нерозвиненість перестрахування вимагає проведення подальших досліджень. Саме завдяки постійному узагальненню динаміки розвитку перестрахування, можна достовірно визначити, яку роль на даний час відіграє перестрахування на страховому ринку.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є узагальнення тенденцій розвитку перестрахування в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Одним із найважливіших для страхової компанії фінансових інструментів, який сприяє розширенню страхового ринку є перестрахування, що забезпечує розвиток економіки в цілому.

Застосовуючи перестрахування, страхові компанії:

— зменшують розмір технічного ризику, тобто ймовірність відхилення фактичного рівня сукупних страхових виплат від рівня, що прогнозується страховиком

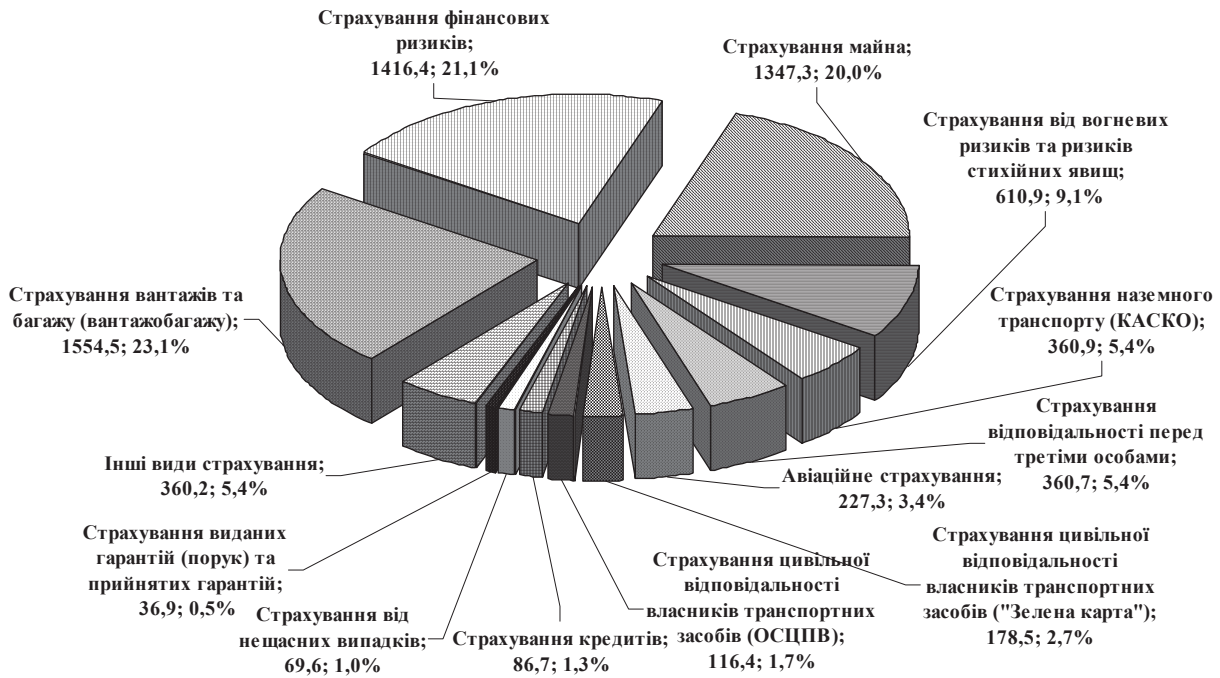

Рис. 1. Структура вихідного перестраховання за видами страхування станом на 30.09.2015, млн грн.

Джерело: [6].

(недостатність коштів страховика для виконання зобов'язань за договорами страхування);

- беруть на себе частину ризиків перестраховальника, зменшуючи його відповідальність і тим самим перетворюючи непередбачені, змінні витрати в постійні;
- збільшують можливості щодо прийняття ризиків на страхування;

- аналізують міжнародний досвід, що є корисним для страховиків при оцінці розвитку ринку [7, с. 63].

Крім того, процес перестраховання дає впевненість страхувальникові у своєчасному відшкодуванні збитків, оскільки страховик, який перестраховує взяті на себе ризики, створює додаткові гарантії своєї фінансової стійкості [7, с. 63].

Загалом, кількість страхових компаній станом на 30.09.2015 становила 368, з яких 50 зі страхування життя ("Life") та 318 страхових компаній, що здійснювали страхування, інше, ніж страхування життя ("non-Life"). Кількість страхових компаній станом на 30.09.2014 становила 389, а станом на 30.09.2013 — 411. За січень — вересень 2015 року в порівнянні з аналогічним періодом 2014 року кількість страхових компаній зменшилась на 21 страхову компанію, а в порівнянні з 2013 р. їх кількість зменшилась на 43. Така тенденція виникла внаслідок складної економічної ситуації в країні та свідчить про неспроможність страховиків втриматись на ринку в кризових умовах [9].

Оскільки на даний час в Україні немає сприятливого економічного та законодавчого середовища для існування спеціалізованих перестраховальних компаній, перестрахованням можуть займатися всі страховики, що отримали ліцензію на певний вид страхових послуг. Враховуючи тенденцію скорочення кількості страхових компаній можна сказати, що так само скорочується і кількість перестраховиків.

Зважаючи на значну роль перестраховання в діяльності страховика, варто розглянути основні дані щодо динаміки його розвитку.

За договорами перестраховання ризиків за 9 місяців 2015 року українські страховики (цеденти, перестраховальники) сплатили часток страхових премій 6726,3 млн грн. (за 9 місяців 2014 року — 4 499,3 млн грн.) (рис. 1), з них:

- перестраховикам-нерезидентам — 1 753,9 млн грн. (за 9 місяців 2014 року — 1 061,6 млн грн.);

- перестраховикам-резидентам — 4 972,4 млн грн. (за 9 місяців 2014 року — 3 437,7 млн грн.) [6].

Загальна сума часток страхових виплат, компенсованих перестраховиками, за 9 місяців 2015 року становила 792,7 млн грн. (за 9 місяців 2014 року — 395,2 млн грн.), у тому числі компенсовано:

- перестраховиками-нерезидентами — 695,8 млн грн. (за 9 місяців 2014 року — 318,1 млн грн.);

- перестраховиками-резидентами — 96,9 млн грн. (за 9 місяців 2014 року — 77,1 млн грн.). Структура вихідного перестраховання за видами страхування станом на 30.09.2015 (млн грн.) зображена на рисунку 1 [6].

За останніми статистичними даними зрозуміло, що обсяги перестраховання зростають, більшу частку серед видів страхування займають страхування вантажів та багажу (вантажобагажу) (23,1%), страхування фінансових ризиків (21,1%) і страхування майна (20,0%). Найменшу частку в структурі вихідного перестраховання займає страхування кредитів (1,3%), страхування від нещасних випадків (1,0%), і страхування виданих гарантій (порук) та прийнятих гарантій (0,5%) [6].

Розглянемо на прикладі деяких провідних страхових компаній обсяг платежів перестраховикам по вихідному перестрахованню.

Згідно зі статистичними даними Української федерації ubezpieczenia за 9 місяців 2013—2015 років обсяги

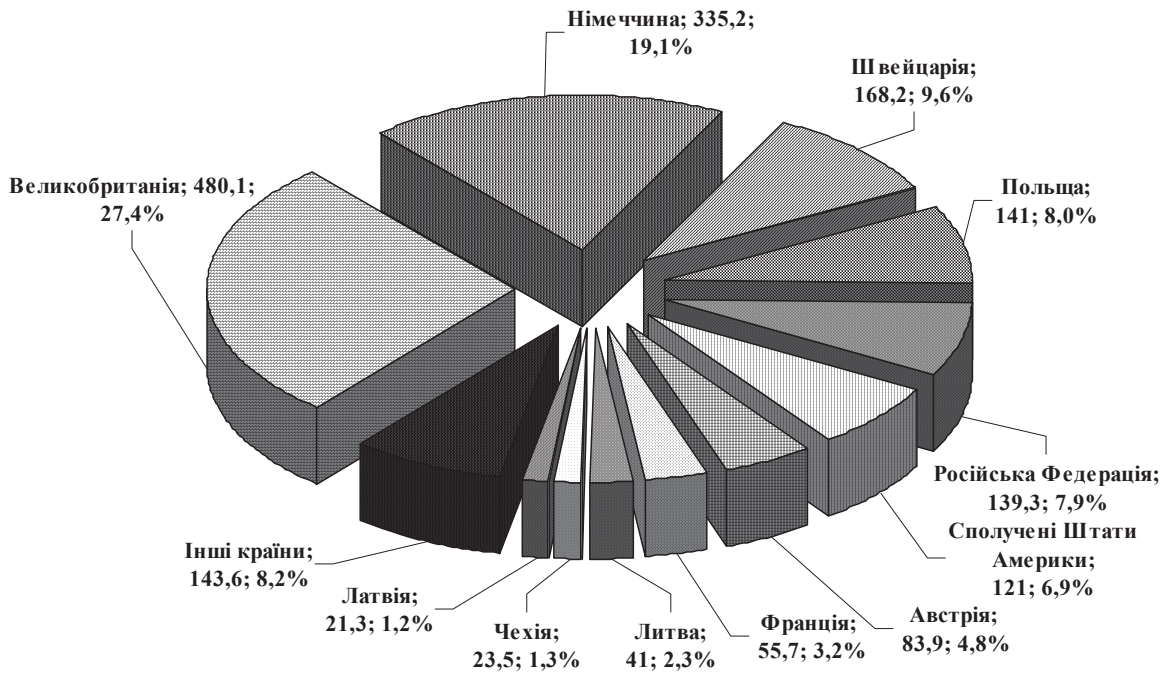

Рис. 2. Структура перестраховування в нерезидентів за обсягами платежів на 30.09.2015

Джерело: [9].

платежів перестраховикам по компаніям значно відрізняються. Спостерігається значне збільшення обсягів платежів у 2015 році в таких страхових компаніях, як Арсенал (за 9 місяців 2013 р. більше 100000 грн., за 9 місяців 2014 р. більше 150000 грн., за 9 місяців 2015 р. більше 200000 грн.) Уніка (9 місяців 2013 р. — більше 100000 грн., 9 місяців 2014 р. — близько 100000 грн., 9 місяців 2015 р. більше 150000 грн.), ІНГО (9 місяців 2013 р. — близько 125000 грн., 9 місяців 2014 р. — близько 100000 грн., 9 місяців 2015 р. майже 150000 грн.). У свою чергу зменшення платежів порівняно з попередніми роками характерне для страхових компаній БрокБізнес та Альфа. Це говорить про малу частку ризиків, які компанії віддають на перестраховування [12].

Також звернемо увагу на здійснені перестраховиками виплати за аналогічний період. Дані наведені Українською федерацією ubezpieчення показують доцільність перестраховування для певних компаній та взагалі необхідність перестраховування ризиків для певних страховиків. У випадку коли компанія, ще розвивається і не бере на себе значних ризиків, у неї немає необхідності їх перестраховувати.

Але це говорить і про те, що такі страховики не розширюють свою діяльність і у випадку кризових ситуацій не втримаються на ринку через неможливість конкурувати та ймовірність значних фінансових втрат, які власними силами повністю відшкодуватиме страхова компанія.

Обсяг компенсованих виплат дещо змінює ситуацію, компанія ІНГО знаходиться на першому місці, обсяг компенсації перестраховиків різко збільшився в 2015 році і становить більше 160000 грн., у той час як платежі перестраховикам у 2015 році становили до 150000 грн. Це показує доцільність і правильний розрахунок переданих на перестраховування ризиків. Зворотна ситуація із страховою компанією Арсенал, в якій щорічно збільшувалися платежі перестраховикам і в 2015 році сягнули

більше 200000 грн., а здійснені виплати перестраховиками протягом трьох років становили менше 20000 грн., тобто спостерігається значний відтік коштів [12].

Розглянута ситуація відображає лише деякі аспекти тенденцій перестраховування. В умовах глобалізації виникає питання щодо динаміки перестраховування у нерезидентів, його доцільності, переваг та небезпек для страхового ринку України.

Для України питання перестраховування ризиків у нерезидентів є особливо актуальним через незначну місткість внутрішнього страхового ринку.

Перестраховування ризиків за межами країни зумовлює вплив валюти у вигляді перестраховувальних премій за кордон, а також обмеженість здійснення контролю за діяльністю перестраховиків-нерезидентів з боку державних наглядових органів України. Це, у свою чергу, вимагає від органів влади застосування особливих вимог до перестраховування ризиків у нерезидентів, зокрема підвищення вимог з боку держави до іноземних перестраховиків [4, с. 157].

Нині укладення страховиками договорів перестраховування за межами України із страховиками нерезидентами дозволяється тільки у разі, коли:

1. Законодавством країни, в якій зареєстрований страховик нерезидент, передбачений державний нагляд за страховою і перестраховою діяльністю.

2. Страховик-нерезидент провадить безперервну страхову (перестрахову) діяльність не менше, ніж три роки до дати укладення договору перестраховування; відсутні факти порушення страховиком (перестраховиком) нерезидентом законодавства про страхову і перестрахову діяльність і з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та боротьби з тероризмом країни його реєстрації. Дотримання зазначених вимог підтверджує інформація у письмовій формі або у вигляді електронних даних, надана на звернення Національної комісії, що

здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг органом, який виконує функції нагляду за страховою і перестраховок) діяльністю у країні реєстрації страховика-нерезидента, або Міжнародною асоціацією органів нагляду за страховою діяльністю [4, с. 159].

У разі потреби українські страховики звертаються до Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг) із запитом щодо відповідності страховиків-нерезидентів встановленим вимогам. Страховики (цеденти) не пізніше ніж у десятиденний строк після укладення договорів перестрахування із страховиками нерезидентами інформують Нацкомфінпослуг про їх укладення [4, с. 159].

Досліджуючи питання виходу вітчизняних страхових компаній на міжнародний страховий ринок з метою перестрахування ризиків, можна визначити такі основні мотиви: прагнення знаходити нових клієнтів, збільшувати об'єми перестрахових премій, підтримувати їх темпи зростання [1].

Враховуючи значення перестрахування у нерезидентів для України розглянемо докладніше його структуру (рис. 2).

Структура вихідного перестрахування станом на 30.09.2015 порівняно з аналогічним періодом 2014 року зазнала змін на користь таких країн, як: Великобританії (з 16,5% до 27,4%), Польщі (з 1,6% до 8,0%), США (з 2,2% до 6,9%) за рахунок зменшення частки страхових платежів Російської Федерації (з 20,7% до 7,9%), Німеччини (з 26,7% до 19,1%), Швейцарії (з 12,3% до 9,6%) та Австрії (з 5,9% до 4,8%). Структура перестрахування ризиків у нерезидентів станом на 30.09.2015 має такий вигляд [9]:

— Великобританія, займає 27,4% в загальній сумі перестрахування проти 16,5% станом на 30.09.2014. Обсяг перестрахування зріс на 25 304,6 млн грн. або на 173,5% (станом на 30.09.2015 — 480,1 млн грн., станом на 30.09.2014 — 175,5 млн грн.);

— Німеччина, займає 19,1% в загальній сумі перестрахування проти 26,7% станом на 30.09.2014. Обсяг перестрахування збільшився на 51,7 млн грн. або на 18,2% (станом на 30.09.2015 — 335,2 млн грн., станом на 30.09.2014 — 283,6 млн грн.);

— Швейцарія, займає 9,6% в загальній сумі перестрахування проти 12,3% станом на 30.09.2014. Обсяг перестрахування збільшився на 37,7 млн грн. або на 28,9% (станом на 30.09.2015 — 168,2 млн грн., станом на 30.09.2014 — 130,5 млн грн.);

— Польща, займає 8,0% в загальній сумі перестрахування проти 1,6% станом на 30.09.2014. Обсяг перестрахування зріс на 123,8 млн грн. або в 8 разів (станом на 30.09.2015 — 141,0 млн грн., станом на 30.09.2014 — 17,3 млн грн.);

— Російська Федерація, займає 7,9% в загальній сумі перестрахування проти 20,7% станом на 30.09.2014. Обсяг перестрахування зменшився на 80,1 млн грн. або на 36,5% (станом на 30.09.2015 — 139,3 млн грн., станом на 30.09.2014 — 219,4 млн грн.);

— США, займають 6,9% в загальній сумі перестрахування проти 2,2% станом на 30.09.2014. Обсяг перестрахування зріс на 97,5 млн грн. або в п'ять разів (ста-

ном на 30.09.2015 — 121,0 млн грн., станом на 30.09.2014 — 23,5 млн грн.) [9].

Враховуючи основні дані по структурі перестрахування у нерезидентів зрозуміло, що Україна все більше віддає перевагу європейським перестраховим компаніям, також спостерігається значне збільшення уваги до перестрахового ринку США, в свою чергу стрімко скорочується обсяг перестрахування в Російській Федерації. Така динаміка матиме сприятливий вплив на страховий ринок України.

У співвідношенні до валових страхових премій частка вихідного перестрахування станом на 30.09.2015 становила 31,0% (станом на 30.09.2014 становила 26,3%, станом на 30.09.2013 — 30,4%). На збільшення частки вихідного перестрахування за 9 місяців 2015 року вплинуло збільшення на 1534,7 млн грн. перестрахування в середині країни та збільшення на 692,3 млн грн. операцій з перестрахування із страховиками-нерезидентами [6].

Враховуючи зростання обсягів перестрахування у нерезидентів важливо розвивати даний напрямок, а також створити всі умови для взаємодії внутрішнього і зовнішнього ринків страхування, звичайно враховуючи в першу чергу інтереси українського страхового ринку. У разі виникнення загрози при використанні перестрахування у нерезидентів альтернативою йому може стати сек'юритизація перестраховувальних зобов'язань [13, с. 38].

Нині перестрахування у нерезидентів виконує свою класичну і прийнятну в усьому світі роль, гарантуючи не тільки страховику, а й страхувальнику, в тому числі державі, відшкодування значних збитків і стабільність фінансового становища суб'єктів підприємницької діяльності. Тому поява нових нормативних актів щодо перестрахування у нерезидентів, і, перш за все, мова йде про реєстрацію договорів перестрахування, не тільки не вирішує якихось конкретних завдань щодо поліпшення та прозорості цього бізнесу, просто суперечить суті перестрахування, серйозно заважає роботі вітчизняних страховиків [1].

Загалом в Україні є можливість у подальшому розвивати перестрахову діяльність, її різні види та напрями, зважаючи на ріст обсягів перестрахування, звичайно для цього необхідно брати до уваги закордонний досвід, адаптуючи його до вітчизняних умов та потреб.

Наприклад, на даний час у світі поряд із традиційним перестрахуванням вже давно розвивається альтернативне, тобто фінансове перестрахування. Об'єктивність його появи пояснюється необхідністю постійної підтримки та посиленням фінансової стійкості страховика в умовах економічної нестабільності [14, с. 21].

ВИСНОВКИ

Україні для подальшого розвитку перестрахування впровадження фінансового перестрахування є досить актуальним, але такий його вид потребує певного підґрунтя, що забезпечується нормативно-правовою базою, фінансово-економічною ситуацією у країні та необхідністю нового підходу страховиків до забезпечення фінансової безпеки компанії. Динаміка розвитку перестрахування показує поступове по-

кращення ситуації на страховому ринку, але скорочення страхових компаній викликає деяке занепокоєння, оскільки стає зрозуміло, що багато компаній не втримуються на ринку в першу чергу через неправильний розрахунок ризиків, недостатню увагу фінансовій безпеці та неефективне використання переваг перестраховування.

Сучасний стан перестраховування характеризується недостатнім розвитком та потребує якісних змін. Варто звернути увагу на закордонний досвід по створенню спеціалізованих перестрахових компаній та впроваджувати нові види перестраховування.

Література:

1. Аналіз стану ринку перестраховування в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3317>
2. Базилевич В.Д. Страховання: підручник / В.Д. Базилевича. — К.: Знання, 2008. — 1019 с.
3. Бойко А.О. Сучасні тенденції розвитку ринку перестраховування в Україні / А.О. Бойко // Актуальные проблемы и перспективы развития экономики Украины: сборник тезисов выступлений VIII Международной научно-практической конференции (1—3 октября 2009 г.) / Таврический Национальный Университет им. В.И. Вернадского. — Алушта, 2009. — С. 114—115.
4. Говорущо Т.А. Страховання [Текст]: навч. посіб. / Т.А. Говорущо, К.М. Стецюк. — К.: — Львів: "Магнолія 2006", 2014. — 328 с.
5. Залетов А.Н. Перестрахование в условиях глобализации мировой экономики / А.Н. Залетов // Insurance Top. — 2008. — № 4. — С. 7—18.
6. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html>
7. Козьменко О.В. Аналіз структури ринку перестраховування в Україні, перестраховування екологічних ризиків / О.В. Козьменко // Фінанси, облік і аудит: збірник наукових праць. — 2009. — № 13. — С. 62—69.
8. Осадець С.С. Страховання: підручник / керівник авт. колективу і наук. ред. С.С. Осадець. — 2-ге вид. — К.: КНЕУ, 2002. — 599 с.
9. Підсумки діяльності страхових компаній за 9 місяців 2015 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://forinsurer.com/files/file00559.pdf>
10. Ткаченко Н.В. Проблеми та перспективи розвитку професійних перестраховиків в Україні / Н.В. Ткаченко // Світ фінансів. — 2007. — № 4. — С. 129—134.
11. Турбина К.Е. Теория и практика страхования: учебн. пос. / К.Е. Турбина. — М.: Анкил, 2003. — 704 с.
12. Українська федерація ubezpieczenia, загальне страхування звітність за 9 місяців 2015 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ufu.org.ua/ua/statistics/member_statistic/general_insurance/7149/
13. Шолойко А.С. Альтернативні методи перестраховування сільськогосподарських ризиків / А.С. Шолойко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія "Економіка, аграрний менеджмент, бізнес". — 2015. — № 222. — С. 35—40.

14. Шолойко А.С. Фінансове перестраховування: економічна сутність і відмінні особливості / А.С. Шолойко // Финансовые услуги. — 2014. — № 5—6 (107—108). — С. 21—24.

References:

1. Oliinyk, V. M. and Bozhenko, A. S. (2014), "Analysis of the reinsurance market in Ukraine", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 9, available at: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3317> (Accessed 1 Sept 2014).
2. Bazylevych, V. D. (2008), *Strakhuvannya* [Insurance], Znannya, Kyiv, Ukraine.
3. Boyko, A. O. (2009), "Modern trends in the reinsurance market development in Ukraine", *Aktual'nye problemy i perspektivy razvitija jekonomiki Ukrainy* [Actual problems and prospects of development of Ukrainian economy], VIII Mezhdunarodnaia nauchno-prakticheskaia konferencia [VIII International Scientific and Practical Conference], Tavricheskij Nacional'nyj Universitet im. V.I. Vernadskogo, Alushta, Ukraine, pp. 114—115.
4. Hovorushko, T. A. and Stetsyuk, K. M. (2014), *Strakhuvannya* [Insurance], "Mahnoliya 2006", Kyiv, L'viv, Ukraine.
5. Zaletov, A. N. (2008), "Reinsurance in a globalizing world economy", *Insurance Top*, vol. 4, pp. 7—18.
6. The official site of The National Commission for State Regulation of Financial Services Markets (2016), "Information on the status and development of the insurance market of Ukraine", available at: <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html> (Accessed 1 March 2016).
7. Koz'menko, O. V. (2009), "The analysis of the reinsurance market in Ukraine, reinsurance environmental risks", *Finansy, oblik i audyt: zbirnyk naukovykh prats'*, vol. 13, pp. 62—69.
8. Osadets', S. S. (2002) *Strakhuvannya* [Insurance], 2nd ed, KNEU, Kyiv, Ukraine.
9. *Journal of Insurance in Ukraine "Forynshurer"* (2016), "Results of insurance companies for 9 months of 2015", available at: <http://forinsurer.com/files/file00559.pdf> (Accessed 1 January 2016).
10. Tkachenko, N. V. (2007), "Problems and prospects development of professional reinsurers in Ukraine", *Svit finansiv*, vol. 4, pp. 129—134.
11. Turbyna, K. E. (2003), *Teoryya y praktyka strakhovannya* [The theory and practice of insurance], Ankiel, Moscow, Russia.
12. The official site of association Ukrainian insurance federation (2016), "general insurance accounts for 9 months of 2015", available at: http://ufu.org.ua/ua/statistics/member_statistic/general_insurance/7149/ (Accessed 5 March 2016).
13. Sholoiko, A. S. (2015), "Alternative methods of reinsurance of agricultural risks", *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannya Ukrainy. Ekonomika, ahraryni menedzhment, biznes*, vol. 222, pp. 35—40.
14. Sholoiko, A. S. (2014), "Financial reinsurance: economic nature and distinctive features", *Financial services*, vol. 5—6 (107—108), pp. 21—24.

Стаття надійшла до редакції 19.03.2016 р.